

یادداشت

کتابفروشی و سیر تحول آن در تهران

■ گروه کتاب- قسمت پنجم این یادداشت را در شماره گذشته صفحه کتاب خوانده بودید. اینک ششمین قسمت آن را از نظر می‌گذرانید: ابوالقاسم کسمایی در خاطرات خود از ابن شیخ‌رضا یاد کرده که مطالب آن تایید نوشته مرحوم انجوی است: «در بازار حلبی‌سازهای طهران جنب مسجدشاه مغازه شیخ رضای کتابفروش معروف و متمول و نهایت ممسک و خانه ملک‌التجار قرار داشت. ابن شیخ رضا اولاد نداشت. زنی را برای خود معقوده و پرستار قرار داده بود و مخارج او را در ماه به ۲۴ ریال می‌داد. خودش در مغازه ناهر نان سنگک ته سفره ارا[ا] با سر که می‌خورد. مستغلات زیاد داشت از قبیل حمام و دکاکین. در مغازماش کتاب‌های خطی و چاپی زیاد موجود بود و معاملات می‌کرد. کرایه مستغلات خودش را هم روزبه‌روز می‌گرفت. رفتارش با مستاجرش از قراری که شنیدم به نحوی بود که در زیر می‌نویسم:

با مستاجر حمام قارارش این بود که علاوه بر گرفتن کرایه روزی یک مرتبه مجانی بدون دادن پول آب حمام برود. پس به عوض خود، علی ای نحو امکان یک نفر را پیدا می‌کرد و هدشاهی پول آب از او می‌گرفت و به جای خود به حمام می‌فرستاد. هر روز ده‌شاهی را علیجده جمع می‌کرد، ماهی ۱۵ ریال می‌شد، آن را به دیگری از قار تومانی یک عباسی قرض می‌داد و در ماه ۳۰۰دینار هم تنزیل ۱۵ ریال ارا[ا] می‌گرفت.

از بقالی علاوه بر کرایه، روزی مقدار کمی پنیر مجانی می‌گرفت. پنیر را نمی‌خورد، در کوزه‌ای جمع می‌کرد و همین که به میزان پنج سیر یا یک چارک می‌شد، می‌فروخت. پولش را روی پول‌ها می‌گذاشت و تنزیل می‌داد. از علاف یک مشت جو و یک دستمال کاه استفاده می‌گرفت. میهمان هم به خانه خود برای آنکه یک استسکان چاپی ندهد، نمی‌برد. ولی اگر او را[ا] میهمان می‌کردند می‌رفته است.»

کسمایی حکایت ملک‌التجار را به گونه‌ای دیگر روایت می‌کند: «ملک‌التجار می‌فرستد هزار تومان از شیخ‌رضا یا تومانی ۳۰۰ریسار به تنزیل قرض می‌کند. سفره و ناهار ملک‌التجار معروف و خیلی آبرومند بود و اغذیه متعدد می‌داد. همه‌روزه هم سر سفره میهمان داشته است. از آن‌هزار تومان، یعنی از عین پول شیخ‌رضا، پنج تومان می‌دهد می‌بردن چلوکباب از بازار می‌خردن می‌آوردن شیخ رضا را هم به ناهار دعوت می‌کند. شیخ رضا می‌پذیرد. چند نفر هم از محترمین میهمان بوده‌اند. موقع ناهار سفره را که می‌اندازند چنان که ملک‌التجار قبلا به پیشخدمت دستور داده بود برای آقا شیخ‌رضا چلوکباب می‌آوردن. ظرف چلوکباب را که از عین پول نامبرده خریده بودند آورده پیش شیخ‌رضا می‌گذارند. شیخ از کباب و برنج لقمه بزرگی برمی‌دارد، به دهن می‌گذارد، هرچه می‌خواهد قورت بده و فرو برد از گلویش مطلقا پایین نمی‌رود. ناچار لقمه را از دهن درمی‌آورد به ملک‌التجار قسم می‌دهد بگویند بدانم این چلوکباب را از پول من خریده‌اید. می‌گوید بلی. خودش اظهار می‌دارد مال من نصیب من نیست، نمی‌توانم بخورم. از غذاهای دیگر می‌خورد و می‌رود، روز بعد ملک‌التجار هزار تومانش را پس می‌آورد.

شیخ‌ضا مرد و تمام هستی‌اش را که شنیدم بالغ بر ۴۰۰ هزار تومان بود، نصیب خوارش شد. حالا شوهر خوارش با زنش می‌خورند و کیفی دارند.»(۱)

انجوی در مقاله خود از برخی حرفه‌ها که بی‌ارتباط با کتابفروشی نبوده‌اند، در این ناحیه یاد می‌کند: «... گوشه‌ای هم به عرضه‌کنندگان و فروشندگان یک نمونه از کارهای هنری آن زمان یعنی قباله‌های ازدواج اختصاص داشت که عموما به شکل دفترچه بود و به قطع‌های مختلف و در هر صفحه جدول کشی و تزئینات چشم‌نواز و دینی داشت. صفحه اول و دوم آنها که با سرلوح و حاشیه و نقش و نگار و تذهیب مزین بود و ایتی از هنر و ذوق هنرمندان به شمار می‌رفت، اختصاص داشت به خطبه عقد و دیباچه‌های منشیانه و خوش عبارت که با «هوالمولف بین القلوب» شروع می‌شد و به ایت کریمه و احادیث مستند در باب نکاح و تناسل و ازدواج می‌رسید و سپس نام و نسب و حسب زوج و زوجیه می‌آمد آن هم توام با القاب و احترامات بسیار که الفاکتنده هویت و اعتبار به دو طرف عقد بود. صفحه‌های آخر هم مختص اسم و رسم گواهان عقد بود که برای هرچند نفر جایی معین داشت به اشکال مختلف و طرح‌های زیبا و رنگین‌شاد و زنده و متناسب، تذهیب و نقاشی و قیمت قباله‌ها متفاوت بود و به شأن و وزن اجتماعی و بضاعت مالی و موقع و مقام خانواده‌ها بستگی داشت.

قباله‌های اعیان و اشراف و بزرگ مملکت و مقامات رده رده از یک ورق بزرگ بود که هر یک شاهکاری گرانبها به شمار می‌آمد و بازار حلبی‌سازها محل فروش و عرضه کردن این قباله‌ها بود.

بی‌نوشت:

۱- خاطرات ابوالقاسم کسمایی، به کوشش ابرج افشار، نشر قطره، ۱۳۸۵، ش، صص ۲۹۷-۲۹۶.

برای تمام ادیان

پیرامون کتاب دایره المعارف ادیان زنده جهان

سامانتا، جی، کلر / ترجمه: مرضیه سلیمانی

ماری پت فیشر – دین‌پژوه برجسته و نویسنده کتب متعدد در حوزه مطالعات ادیان مدیر مکاتبات بین‌المللی موسسه «گوپیندسانان» در هند است. جایی که با استقبال از پیروان تمام ادیان، همه یک خدا را می‌پرستند و با پیروی از آموزه وحدت جوهری ادیان، آیین‌ها و مناسک تمام ادیان را به موقع اجرا می‌گذارند. خدماتی که اعضای این انجمن انجام می‌دهند، خیریه و داوطلبانه است و طیف‌های مختلفی از اقشار مختلف مردم به عضویت آنجا درآمده‌اند. شما می‌توانید یک استاد دانشگاه را ببینید که داوطلبانه در آشپزخانه گوپیندسانان به کار مشغول است، یا رفتگری را که به‌طور هفتگی به موعظه می‌پردازد و اگر داستان زندگی فیشر را از نظر بگذرانیم، خواهیم دید که اینجا دقیقاً همان جایی است که او باید باشد. آمیزه بزرگی از فرهنگ‌های دینی، آن گونه که از آثار و احوال خانم فیشر برمی‌آید، داستان زندگی او از لوئیزیانا آغاز می‌شود. او در یک خانواده متدیست مسیحی پرورش یافت و تحت‌تأثیر مادر و مادر‌بزرگ، به امور دینی و معنوی علاقه‌مند شد.

اجداد مادری او ایرلندی بودند و آنها یک کشیش خانوادگی داشتند که نمونه‌بارز مهربانی و فروتنی بود. فیشر می‌گوید: من علاوه بر شرکت در خدمات عبادی، در سکوت و تنهایی در کلیسای من‌نشستم و منتظر می‌ماندم تا شاهد چیزی باشم که خود نمی‌دانستم چیست. همچنین، گاه ساعت‌های طولانی، با شغفی پنهان، در تنهایی زیر یک درخت مگنولیای بزرگ می‌نشستم. شاید – به یک تعبیر- مشغول مراقبه بودم، اما در این زمان درخصوص تمرین‌های روحانی و درونی با طرق دیگر نیايش هیچ‌گونه شناختی نداشتیم. با این اوضاع و احوال، طبیعی بود که نخستین آگاهی دینی فیشر پیرامون کاتولیسیسم صورت پذیرد. مادر‌بزرگ او یک کاتولیک نوجوش بود و وقتی ماری کوچک در میسوری به ملاقات او رفت، مادر‌بزرگ با خوشحالی تمام او را به صومعه‌ای در همان نزدیکی‌ها برد و به راهبان و قدیسان معرفی کرد. آنها یک خانواده مذهبی بودند و انتخاب نام ماری – که برگرفته از نام مادر عیسی بود- نشان‌دهنده پابندی آنها به اصول و عقاید خویش بود. چنان که خانواده، هر سال، با آیین خاصی، مراسم کریسمس را نیز جشن می‌گرفت. فیشر بعدها در کتاب دین در قرن بیست‌ویکم نوشت که «کریسمس البته تا حدودی به خاطر بهره‌کشی سوداگرانه به یک تعطیلی جهانی بدل شده است»، اما برای ماری نوجوان، کریسمس هنوز رنگ و بوی یک مراسم مذهبی را داشت.

زمان گذشت و ماری، غرق در امور مادی و خانوادگی، به ۲۰سالگی رسید. در این هنگام، یک بیماری شدید و تجربه نزدیکی به مرگ، او را با امور معنوی آشنا و به دین علاقه‌مند کرد: «در بیمارستانی بودم. در بخش مراقبت‌های ویژه پس از عمل و عفونتی که بعد از یک جراحی عارض من شده بود. هیچ پزشکی در دسترس نبود، پرستارهای گرفتار هم رهايم کرده بودند. برای مبارزه با احساس

خشم، سعی کردم در چنان خاموشی و آرامشی فرو روم که جسمم بتواند خویشتن را بهبود بخشد. در آن سکوت و خموشی دریافتم که در اتاق تنها نیستم. اتاق از حضور چیزی یا کسی پر شده بود که من قادر نبودم او را ببینم. سرشت او عشقی بی‌قید و شرط و مطلق بود. این تجربه چنان توصیف‌ناپذیر و زیبا بود که هرگز نمی‌خواستم از آن حضور جدا شوم. پس به درگاهش دعا کردم: این تن اکنون متعلق به توست، می‌خواهی آن را زنده بگذاری، یا نه. انتخاب با توست. اما خواهش می‌کنم مرا همیشه نزد خود نگاه دار. تمنا دارم این رخصت را به من بده که همواره در خدمت تو باشم.»

(دین در قرن بیست‌ویکم، ص ۱۶) این سرآغاز جست‌وجوها و پژوهش‌های فیشر بود. او، بی‌اطلاع از دیگران، در پی مفاهیم قدسی و الهوی رفت. ابتدا به یک کلیسای لوتری پیوست و پس از مطالعه کامل آیین‌ها و آموزه‌های آنان، در مناطق روستایی نیواگلند به ساختارهای معنوی بومیان آمریکا

دست یافت. آموزش نزد خاخام‌های یهودی حیدری، مربیان یوگا، هندوهای هندوستان، بودایی‌های ژاپنی، صوفیان مسلمان، راهبان آلمانی، ارتدوکس‌های روسی، عارفان اسکاتلندی و استاد بزرگ‌های دانوی در کره تنها بخشی از جست‌وجوهای او بود. او هم با پیروان ادیان گوناگون به بحث و گفت‌وگو می‌پرداخت و هم با مردمان اقصری نقاط جهان تعامل فرهنگی داشت. هنگامی که پس از آموزش‌ها و تجربه‌های فراوان تصمیم گرفت دایره‌المعارفی با نام ادیان زنده جهان تألیف کند، دریافت که اندکی دیگر باید بر دانسته‌ها و تجرب‌های خویش بیفزاید. پس به دنبال پیروان نهضت‌های دینی رفت و با اصحاب آنها – چه کهن چه جدید – به گفت‌وگو نشست. هر جا می‌رفت، جمعی، انجمنی یا موسسه‌ای دینی بود که با اقبال و استقبال مردم

مواجه می‌شد، فیشر به آنجا می‌شافت و همچون شاگردی سخت‌کوش تنها می‌شنید و می‌آموخت و می‌نوشت. او هیچ‌گاه درباره ادیان به ارزش – دوری نپرداخت. هیچ‌گاه آنها را اتکار نکرد و هیچ‌گاه شیفته‌وار به دنبال آنها روان نشد. از نظر او ادیان بیان راهمای گوناگون شناخت، متعدد و متکثرند، اما حقیقت یکی است و همه رادها به حقیقت واحد منتهی خواهند شد.

شما چه کسی را می‌شناسید که ادیان زنده و فعال جهان را این گونه تجربه کرده باشند؟ نینیان اسسارت، دین‌شناس برجسته فقید که بر یکی از کتاب‌های فیشر نیز مقدمه‌ای نوشته است می‌گوید: هرگز پیش از آن که

یک مایل با کش‌های کسی راه نرفتی، در مورد او قضاوت نکن و مگر شیوه زندگی و آموزش فیشر چیزی غیر از این بوده است؟ نگاهی کوتاه به آثار مکتوب فیشر، دیدگاه‌های متکثر و مضمون – محور او را بیشتر روشن خواهد کرد: دایره‌المعارف ادیان زنده جهان که در چند جلد منتشر شده و تا امروز نیز به چاپ‌های متعدد رسیده، این کتاب از سوی خودنویسنده تلخیص شده و نسخه خلاصه آن نیز مکرراً و به زبان‌های مختلف چاپ شده است. دین‌های جهان در همان راستا در سال ۱۹۹۸ به چاپ رسید. ادیان امروز، دین‌های جدید و معاصر دنیا را به خوانندگان معرفی می‌کند و در سال ۲۰۰۱ به چاپ رسیده. زن در ادیان کتاب بسیار مهمی است که دیدگاه ادیان گوناگون در خصوص زنان، نقش آنها در تکوین قوانین و شرایع و شکل‌گیری آیین‌های خاص حول محور آنها را در برمی‌گیرد. این کتاب در سال ۲۰۰۶ به چاپ رسیده است. دین در اینترنت (۱۹۹۹)، درآمد مختصری بر دین‌های زنده (۲۰۰۱)، ستندهای شرقی (۲۰۰۳)، ستندهای غربی (۲۰۰۳) از جمله دیگر آثار او هستند که گاه دغدغه‌های زندگی دینی و دین‌داران در روزگار مدرن را برمی‌رسند و گاه خاستگاه‌های ستندهای دینی یا نهضت‌های مذهبی جدید را وامی‌کنوند.

دایره‌المعارف ادیان زنده جهان، در حال حاضر، مهم‌ترین یا یکی از برترین مراجع و مآخذ در مطالعات بنیادین ادیان است. اثری که تاکنون به دهها زبان مختلف ترجمه شده و به دفعت به چاپ رسیده است. تقریباً تمام دانشکده‌ها و مراکز آکادمیک ادیان و کلیه پژوهشگران، ستنندگان و علاقه‌مندان جدی به مطالعات ادیان این کتاب را می‌شناسند و از آن به‌عنوان مرجعی درجه اول استفاده می‌کنند. یکی از دانشوران برجسته ادیان درباره این کتاب می‌گوید: «دایره‌المعارف ادیان زنده جهان، انجمنی یا موسسه‌ای دین بود که ما یاری می‌دهد بلکه نگاه ما را

نیز تصحیح و تعمیق می‌کند. این نگاه همدلانه، همزمان، هم نگاهی از درون است و هم نگاهی از بیرون. نگاهی است برابرانگار که برای فهم درست و معاصر به کار می‌آید و این، دقیق‌ترین توصیفی است که من می‌توانم از این کتاب ارایه دهم.» من یکسره و با این گفته موافقم و به آن می‌افزایم که ماری پت فیشر حرفه‌ای ناگفته و اطلاعات تازه‌ای نیز در اختیار ما قرار داده است. وسعت دانش او در برخی مسایل، حیرتانگیز است و موضوعاتی وجود دارد که دین‌پژوهان سابق و حتی معاصر، آنها را نادیده می‌گرفتند و یا کم‌اهمیت می‌پنداشتند.اما فیشر به ما می‌آموزد که همین مسایل کوچک چه تأثیر ژرف و

در کتابخانه ملی چه می‌گذرد؟

تفریحگاه تعطیلات و ایام امتحانات

علی قلبی‌پور

تلخ امتحانات را با مرادوات دوستانه خود به ایامی شیرین تبدیل کنند.

البته اینترنت رایگان مجموعه برای کسانی که شغلی ندارند، خود بهشت دیگری است. هیچ‌کس نمی‌پرسد که چرا در کتابخانه ملی، فیلم تدوین می‌شود، کلاس فوتوشاپ برگزار می‌شود و مهم‌تر اینکه چرا از اینترنت ملی برای مصارف غیرعلمی و شخصی بهره‌می‌گیرند؟!

پرستل محترم کتابخانه ملی که پیش از این باید کتاب‌های نایاب را در اختیار محققان قرار می‌دادند حالا باید پاسخگوی دانشجویانی باشند که در میان گنجینه آثار مکتوب فارسی، در جست‌وجوی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی و کتاب‌های آمادگی تافل و... هستند.

کتابخانه ملی با همه تالارهای تخصصی‌ای که دارد اکنون اغلب، شبیه یک قرائت‌خانه است اکثر مراجعه‌کنندگان آن برای گردهمایی‌های دوستانه، وقت‌گذرانی و قدم‌زدن در فضای آرام به آن سر می‌زنند. ضوابط حاکم بر دانشگاه، در این کتابخانه وجود ندارد و به همین دلیل اینجا محیطی آرام و دوست‌داشتنی بدون محدودیت‌های دانشگاهی است. به همین دلیل باید از آن با عنوان بهشت شب‌های امتحان یاد کرد!

پژوهشگران که در همه جای دنیا مشتری‌های درجه یک کتابخانه‌های ملی هستند در این محیط عجیب، به مزاحم‌هایی برای دانش‌جوها تبدیل شده‌اند! زیرا بخش

عکس: Ix.com

بزرگی در سرنوشت پیروان ادیان بزرگ داشته است. توجه به آنها ما را از بسیاری سوءتفاهم‌ها دور و قضاوت‌های نادرست را از ذهن ما خارج می‌کند. ماری پت فیشر با نگاهی جزئی‌نگرانه به مقولات درون ادیان و مسایل پیرامون آن واردخانه است. برای او توصیف یک دین یعنی وصف مسایل تجردی و فکری به علاوه رشد و سابقه تاریخی که در بستر شرایط کنونی صورت‌بندی خاصی از آن ارایه شده و پیروان پر تعداد یا اندک‌شمار یک دین با یک گرایش کوچک از یک مذهب خاص، برای شدن و تحقق آن موجودیت ذهنی و تاریخی می‌کوشند. بنابراین، پیروان یا مومنان نیز بخشی از یک دین‌اند و موضوعی بسیار مهم در مطالعات دینی. این موضوع را به بهترین شکل می‌توان در داورۃ‌های خود او پی گرفت. قضاوتی که معطوف به آینده است و شکل خاصی از ایمان را در قرن پراشوب و جدیدی که بشریت آغاز کرده است، به ما می‌آموزد: «آزادی دین فی نفسه بدان معنا نیست که دین کاملاً به اجرا درمی‌آید. هر جا که حکومت‌های سرکوب‌گر سقوط کرده‌اند، بدترین افراط‌ها در حرص و آز ماده‌گرایی، جرم و انزجارهای قومی فوران کرده است. بی‌اخلاقی شایع است. بسیاری از رهبران دینی، دین را بیشتر بسان یک تجارت به کار می‌گیرند تا یک تجربه معنوی زنده‌نشانه‌های منعی روزگار ما از سوی برخی، تاریکی پیش از ظهور دانسته می‌شود.نی‌نظمی و آشوبی که از دل آن یک نظم جدید و بزرگ‌تر ظهور خواهد کرد. همان‌طور که پاس‌هویرو ناکازونه، نخست‌وزیر پیشین ژاپن، خوش‌بینانه می‌گوید: «شاید ما در حال از سر گذراندن یک امتحان هستیم، امتحانی که نوازیی نژاد بشر را تسهیل خواهد کرد.»

بابلویر،ریشه‌سنگ قطاعانه تصریح می‌کند که ایجاد تغییرات وسیع در دل‌ها و کنش‌های بشریت اصلاً برای ذات یگانه‌ای که کل گیتی را آفریده دشوار نیست. او ارزش عمل کردن به تعلیم معنوی جاودانه را به مردم یادآوری کرده و به آنها توصیه می‌کند به آن دسته از رهبران دینی که به آنچه می‌گویند، عمل نمی‌کنند و مردم را از حقیقت منحرف می‌کنند، چون خودشان با آن تماس ندارند؛ اعتنا نکنند. او می‌گوید در نهایت حقیقت و عشق بسیار قدرتمندند

در انتظار روزی هستیم که خدا جهان را تغییر دهد و حقیقت، که اکنون پنهان است، آشکار شود و کار در میان مردم در دوباره آغاز کند، آن روز به ما نزدیک است. در تحول قرن، صحنه جهان برای یک انقلاب معنوی و اخلاقی آماده است. در آن هنگام، معتقدان به هر دین، آنچه که پیامبران‌شان به‌آنها آموخته‌اند را در زندگی خویش به کار می‌بندند. سخنان حکیم فرانسوی، مرحوم تیار دوشاردن، اغلب در این روزهای هزاره‌ای نقل می‌شود: یک روز پس از غلبه بر بادها، امواج، جزرومدها و جاذبه، ما انرژی‌های عشق را برای خدا مهار خواهیم کرد و آنگاه، برای دومین بار در تاریخ، انسان آتش را کشف می‌کند.

عمده‌ای از مراجعه‌کنندگان کتابخانه را حلقه‌های دوستانه‌ای تشکیل می‌دهد که از بیرون شکل گرفته‌اند و کتابخانه را بخشی از محله خود می‌دانند! این طیف گسترده به شکلی مضاعف از امکانات کتابخانه بهره می‌گیرند. کمبود قرائت‌خانه‌های حرفه‌ای در سراسر شهر، همه‌روزه خیل عظیمی از دانشجویان را به کتابخانه ملی می‌آورد. یکی از مهم‌ترین معضلات کتابخانه ملی این است در روزهای که همه تفریحگاه‌های کشور تعطیل هستند، از جمله سینماها، کافی‌شاپ‌ها و... کتابخانه ملی باز و آماده پذیرایی است. این معضل هم دامن‌گیر پرسنل فهم کتابخانه و هم دامن‌گیر محققان می‌شود. چون در روزهای تعطیل کتابخانه ملی بسیار شلوغ است همان‌طور که سینماها و تئاترها در روزهای تعطیل شلوغ می‌شوند.

چندی پیش برای پاسخ به نیاز محققان و گروه‌های تخصصی کتابخانه ملی برای «شفیت شب» برنامه‌ریزی کرد. اما پس از مدت کوتاهی ضوابط خاص شیفت شب را حذف کردند و وقت ویژه‌ای برای ورود غیرمتخصص‌ها باز شد. به این ترتیب تنها امکان خاص برای مراجعه‌کنندگان حرفه‌ای نیز از میان رفت و کتابخانه ملی حتی شب‌ها هم در تسخیر جزوه‌هاست.

محیط کتابخانه شلوغ و سال‌های مطالعه پر از رفت و آمد است. همه امکانات رفاهی کتابخانه در اختیار مراجعه‌کنندگانی قرار گرفته که محیط‌های دیگری هم برای جزوه‌های چند برگ‌ی دارند. به نظر تان با این تصویر و در واقع با این عکس فوری از کتابخانه، نیاز به احداث محیط تازه‌ای به نام «کتابخانه ملی» نیستیم؟ پاسخ هر چه باشد، روشن است. تصویر کتابخانه‌ای شلوغ که همه با جزوه‌های کپی‌شده استاد، میزها و حتی کف کتابخانه را هم پر کرده‌اند در شأن کتابخانه ملی نیست.

ویرتین

مهاجرت مسلمان به اروپا فرصت یا تهدید

محمود قاضی

■ امروزه «پدیده مهاجرت» در کنار گسترش ایدئولوژی اسلام در اروپا از دغدغه‌ها و نگرانی‌های مهم دولتمردان اتحادیه اروپا محسوب می‌شود و کتابی که در این فرصت قصد پرداختن به آن را داریم در یک نگرش اجمالی به نقش اسلام و جایگاه اسلام در اروپای امروز و نیز میزان تأثیرگذاری مسلمانان مهاجر در روند تحولات داخلی و سیاست خارجی کشورهای اروپایی می‌پردازد. نویسنده کتاب حاضر با استناد به فرآین و شواهد موجود بر این باور است که پدیده مهاجرت به طور کلی، آن‌هم از نوع غیرقانونی‌اش، یکی از مولفه‌های مهم و پیچیده در فرآیند تحولات فراوری اروپای متحد است.

روند مهاجرت چه از نوع قانونی یا غیرقانونی آن با توجه به موقعیت جغرافیایی، جمعیت و اوضاع اقتصادی کشورهای اروپایی یکسان نیست. ضمن اینکه به هر حال نگاه امنیتی، نژادی و مذهبی را نیز باید به این دغدغه‌ها افزود. هم‌اکنون اغلب کشورهای مهاجرپذیر اروپایی یک فرآیند از پیش تعیین‌شده درحال ساماندهی قوانین و مقررات مربوط به پذیرش مهاجر هستند. آنچه در اغلب کشورهای اروپایی از فرانسه گرفته تا هلند، سوئد و... مشاهده می‌شود، در حقیقت نوعی سخت‌گیری‌های مضاعف در قبال مهاجران به‌طور اعم و مهاجران مسلمان به‌طور اخص است. اما در نگاهی واقع‌گرایانه آنچه بیشتر مورد نظر دولتمردان اروپایی است، در حقیقت مهاجرت مسلمان موجب نگرانی و دغدغه‌های آنها را فراهم آورده است. اما به دلیل ملاحظات دیگری در بیان و اتخاذ موضع نمی‌توانند مستقیماً به مهاجران مسلمان اشاره کنند. بنابراین سوالاتی که مطرح است، اینکه آیا پدیده مهاجرت که زمانی باعث رشد و شکوفایی صنایع اروپا شده بود امروز از فرصت به تهدید تبدیل گردیده است؟ آیا ادامه این روند به همگرایی کشورهای این منطقه از جهان منجر شده، آن را شتاب می‌بخشد؟ یا برعکس واگرایی و افتراق جوامع اروپایی را در پی خواهد داشت؟ از سوی دیگر با اتخاذ سیاست‌های سختگیرانه اروپا نسبت به مهاجران، کشورهای مهاجرخیز چه واکنشی خواهند داشت؟ پاسخ علمی به این سوالات اساسی، مثبت یا منفی، در هر دو جنبه قابل تامل در روند تحولات اروپای واحد است که در این نوشتار سعی شده هر دو جنبه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و به آنها پاسخ داده شود.

در واکاوی ریشه‌ها، علل و انگیزه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مهاجرت در اروپا، بیشتر به عمق این مشکل که به خصوص پس از ناآرامی‌های سال ۲۰۰۶ فرانسه و چند کشور دیگر اروپایی به‌موقع پیوست، واقف خواهیم شد. هرچند در اروپا سیاست‌های مربوط به مهاجران و

ادغام آنها در جوامع اروپایی بسیار ناموفق صورت گرفته، اما اتحادیه اروپا برای یکدست کردن سیاست کشورهای

عضو در این زمینه تلاش می‌کند. البته نباید فراموش کرد که اتحادیه این راهبرد را با توجه به نگاه امنیتی از یکسو و از سوی دیگر به اصطلاح رویکرد فشن‌آپ‌درستانه در دستور کار خود قرار داده است. ضمن اینکه برخی از صاحب‌نظران بر این باورند که افزایش احزاب ضد مهاجرت در اروپا دقیقاً نمایانگر نگرانی اسلام‌پایان از استحاله هویت‌شان به دلیل جریان مستمر مهاجران به‌خصوص مهاجران مسلمان است چراکه اغلب مهاجران مسلمان حاضر نیستند فرهنگ و سنن خود را رها کرده، با اروپاییان هم‌رنگ شوند. البته در این مورد نظرات عامه مردم با دانشمندان علوم اجتماعی یا سیاستمداران ممکن است متفاوت باشد، اما غالباً این طرز تلقی را تهدیدی جدی بر موجودیت فرهنگ اروپایی خود می‌دانند.

بنابراین رشد پدیده مهاجرت که باعث افزایش چالش‌ها شده، اغلب (به‌ویژه درباره مهاجران مسلمان) از دید یک شهروند اروپایی به‌معنای یک تهدید ارزیابی می‌شود. علاوه بر این مساله، القای ترس از اسلام و مسلمانان از طریق نقش تصاویر موهوم، جعلی و به اصطلاح اسلام‌هراسی غرب به جریانی پیچیده و غیرمنتظره د دید مردم اروپا از یکسو و به‌عنوان عاملی در بروز پدیده تروریسم از دید دولتمردان اروپا ارزیابی می‌شود که البته این نحوه نگرش نیز همواره از سوی احزاب دست راستی و ایضا مخالف مهاجرت به مردم نیز القا شده و باعث پیروزی چنین احزابی در انتخابات کشورشان می‌شود. مولف کتاب با بهره‌گیری از منابع مختلف و تحقیق میدانی تلاش کرده تا در سرفصل‌های جداگانه‌ای به واکاوی علل و انگیزه‌های مهاجرت در جوامع امروز بپردازد. پرسش محوری پژوهش حاضر این است که آیا مهاجرت فرآیندی در جست‌وجوی معاش و بقا است یا اینکه تحقق آلا و آرزوهای فردی مهاجر موجب این پدیده است؟ این پرسش با کنش‌های دربار مساله هویت و مهاجرت از دیدگاه فلسفه غرب، اختلاف‌نظر و نگرش متفاوت مهاجران به کشور مبدأ از دیدگاه قومی، نژادی و مذهبی و مضل تطبیق دو فرهنگ متضاد به‌عنوان چالشی ناخواسته در جوامع غربی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه مقولاتی نظیر تحیل واقع‌ی بودن هراس اروپا از مهاجرین مسلمان، علل و جنبه‌های آسیب‌شناسی نگرانی اروپا از حضور مهاجران، مقوله دین و تبعیض دینی در بین مهاجران، کاهش جمعیت اروپا و رشد جمعیت مسلمانان مهاجر به‌عنوان عامل نگرانی غرب در کنار منافع و مضار مهاجران برای اروپا و در نهایت پدیده مهاجرت و چالش‌های اروپای متحد، بررسی می‌شوند.